

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Мостова Олена Миколаївна

УПРАВЛІННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ
З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
спеціальність 073 Менеджмент

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
Управління закладом освіти

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: Кудла М. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

РЕЦЕНЗЕНТ: Безлюдна Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

Захист відбудеться *15.12.2022 о 9:00* на засіданні ЕК кафедри *педагогіки та освітнього менеджменту*.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі *педагогіки та освітнього менеджменту*, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 110 а

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ
1.1	Теоретичний аналіз розвитку профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю як педагогічна проблема
1.2	Особливості управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти
РОЗДІЛ 2	
РОЗДІЛ 2	ЕФЕКТИВНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
2.1	Аналіз стану діяльності закладів загальної середньої освіти з профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді
2.2	Практичні рекомендації удосконалення управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Останніми роками соціально-економічний розвиток країни супроводжується формуванням ринку праці, для якого характерними є зростання безробіття, загострення конкуренції, виникнення нових вимог до рівня підготовки фахівців, які здатні швидко адаптуватися до умов сучасного виробництва. Вирішення означених проблем тісно пов'язано з активізацією процесу професійного самовизначення особистості ще під час шкільного навчання, забезпеченням допомоги у побудові та подальшому супроводі розвитку професійної кар'єри випускників закладів освіти. Закономірно, що підвищення ефективності процесу професійного самовизначення учнівської молоді лежить у площині відтворення в Україні професійної орієнтації як комплексної науково обґрунтованої системи форм, методів і засобів, спрямованих на активізацію пошуку індивідом свого покликання.

Відповідно до актуальних питань забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді, суспільство продукує з кожним роком все більше можливостей щодо вибору напрямів професійної діяльності, постійно трансформуючи рівень інформації про професії.

Вирішенню питання щодо професійного самовизначення учнівської молоді сприяють Закони України: «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, Концепція «Нова українська школа», план заходів із реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення та інші.

Професійна робота з учнівською молоддю успішно реалізується за наявності системного забезпечення педагогами, керівниками закладів освіти організації профільного навчання як професійного процесу.

Крім того, розроблення теоретичних і методичних засад управління професійною роботою в закладі освіти базується на концептуальних

ідеях щодо підготовки учнівської молоді до свідомого вибору професії, презентованих у всесвітніх доповідях ЮНЕСКО – «До суспільства знань», «Переосмислюючи освіту: Освіта як всезагальне благо?», канадсько-українському проєкті «Навички для працевлаштування», на Всесвітньому форумі з питань освіти, Міжнародному форумі з позашкільної освіти, Рекомендаціях Комісії Європейського Парламенту і Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя.

Нині зростають вимоги соціуму до якості профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю з метою необхідності прогнозування забезпечення конкурентоздатності різних фахівців на ринку праці. Це підтверджує аналіз вітчизняних наукових джерел, що засвідчує активність наукових розвідок щодо організації профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.

Так, філософські, психолого-педагогічні та соціально-економічні засади розвитку особистості в умовах соціального та освітнього середовищ обґрунтовують у своїх наукових працях В. Андрущенко, Ю. Бабанський, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Калініна, В. Луговий, В. Мадзігон, В. Маслов, О. Савченко, О. Сухомлинська та багато інших учених. Цінною в цьому сенсі є реалізація ідеї людиноцентризму в освітньому просторі, обґрунтованої вітчизняним академіком В. Кременем.

У сучасних наукових дослідженнях багатоаспектно подано аналіз організації профорієнтаційної роботи в закладах освіти, що змістовно виявляється у практико-методичному забезпеченні підготовки учнівської молоді до вибору професії, що обґрунтовують Г. Балл, М. Бех, В. Зінченко, Ю. Мальований, І. Підласий та інші.

У центрі уваги сучасних науковців є науково-теоретичні доробки, що спрямовані на пошук шляхів удосконалення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в системі освіти, а саме: змісту, форм та методів професійної орієнтації (Є. Павлютенков, О. Биков,); управлінських засад в організації профорієнтаційної роботи (С. Чистякова, М. Захаров); змісту і

форм професійної орієнтації учнів на певні професії (Н. Матяш, С. Меркулова).

Спільною рисою вищезазначених досліджень є прагнення системно розглянути питання управління з орієнтацією на підвищення якості освіти відповідно до вимог суспільства й індивідуальних потреб особистості.

Таким чином, актуальність і необхідність дослідження даної проблеми, а також недостатня розробленість алгоритму діяльності педагогічного й управлінського персоналу закладів загальної середньої освіти щодо управління профорієнтаційною роботою й обумовили вибір теми випускної кваліфікаційної роботи: **«Управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти»**.

Об'єкт дослідження – організація профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні шляхів удосконалення управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.

Для досягнення мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз розвитку профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в педагогічній теорії та практиці.
2. Розкрити особливості управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.
3. З'ясувати сучасний стан діяльності закладів освіти з профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді.
4. Розробити практичні рекомендації удосконалення управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю у практиці закладів загальної середньої освіти.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз, синтез, узагальнення, зіставлення, абстрагування, конкретизація та систематизація теоретичних положень та *емпіричні*: бесіда, анкетування, тестування, опитування, спостереження.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». Загальна кількість респондентів – 42 особи.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що обґрунтовано сутність понять «профорієнтаційна робота», «управління профорієнтаційною роботою» та з'ясовано характерні особливості управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю у закладах загальної середньої освіти.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості використання теоретичних положень та практичних рекомендацій педагогами, керівниками закладів освіти з метою формування професійного самовизначення учнівської молоді, а також для удосконалення системи управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю у закладах освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження представлені у Збірнику наукових праць магістрантів факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та на XIII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (24 листопада 2022 р., м. Умань).

Публікації. Основні положення дослідження публікувались у статті «Сутність професійного самовизначення учнівської молоді в умовах профільної школи» та тезах «Особливості профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел (93 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 93 сторінки, з них 76 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що в сучасних соціально-економічних умовах актуальною залишається проблема управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.

Здійснено аналіз розвитку профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю та визначено, що з кінця ХХ століття на державному рівні посилилась увага до професійної орієнтації, особливо популярною системою залучення старшокласників до свідомого вибору професії була допрофесійна підготовка; домінувало визначення професійної орієнтації як системи державних заходів, спрямованих на формування в учнівській молоді готовності до вибору професії на основі управління даним процесом. Питання професійного самовизначення і професійної орієнтації продовжують активно досліджуватися у ХХІ столітті, в період євроінтеграційних процесів в суспільстві та формування компетентнісно-професійної спрямованості Нової української школи.

Нами встановлено, що під управлінням профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю у закладах освіти науковці розуміють процес цілеспрямованого управлінського впливу педагога, керівника чи (органу управління) на структурну організацію суб'єкта, який професійно визначається через систему заходів «зв'язки – відносини» соціальних інституцій щодо приведення в дію факторів державного, адміністративного, навчально-виховного впливу для досягнення позитивного кінцевого результату з оптимізації професійного самовизначення здобувачів освітніх послуг.

Визначаючи особливості управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти з'ясовано, що за допомогою системного підходу можна виділити якості досліджуваного явища та забезпечити їх вивчення через інтегративний підхід, який

передбачає перетворення традиційного змісту освіти і визначає навчання профорієнтаційного характеру у закладах загальної середньої освіти. Положення синергетичного підходу є засадничими для формування готовності управлінської ланки та педагогів до управління освітніми процесами в професійній орієнтації учнів. Реалізація особистісно зорієнтованого та діяльнісного підходів дає можливість по-новому підійти до ефективного засвоєння знань, формування умінь та їх застосування для прогнозування необхідних професійних та особистісних компетентностей на основі компетентнісного підходу. Визначені наукові підходи спрямовані на оптимізацію управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в ЗЗСО.

Аналізуючи стан управління профорієнтаційною роботою в закладах загальної середньої освіти, опрацьовано основні засади Концепції профільного навчання у старшій школі, які позиціонують перед випускником закладу освіти необхідність здійснення відповідального вибору – професійного самовизначення і майбутньої кар'єри.

При цьому важливими є отримані результати відповідей на питання щодо факторів, які вплинули на вибір учнями профілю навчання та майбутньої професії: самостійний вибір (46,7 %); порада батьків у виборі (24,1 %); рідше – вплив адміністрації школи (3,2 %), класного керівника (6,4 %). Учнівська молодь не конкретизує, у чому цей вплив виявлявся, але 3,2 % ствердних відповідей про вплив адміністрації закладу освіти дає підстави для висновків про деяку упередженість адміністрації у виборі профілю навчання згідно з професійним самовизначенням для закладу загальної середньої освіти. На нашу думку, причини цього криються у недостатньому рівні роботи управлінської ланки, психологів, педагогів щодо створення в ЗЗСО передумов професійного самовизначення учнів, вибору ними майбутньої професії відповідно до своїх здібностей.

Для визначення рівня готовність учнівської молоді здійснити професійний вибір нами визначено 3 рівні (високий, середній та низький).

Проведене дослідження дало можливість встановити, що 14,5 % опитаних мають високий рівень від загальної кількості респондентів; 48,3 % мають середній і – 37,2 % низький рівень.

Одержані результати засвідчують, що переважна більшість учнівської молоді мають середній та низький рівні, що підтверджує необхідність актуалізації поставленої проблеми управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти. Результати опитування приводять до висновку, що існує очевидна проблема: з однієї сторони, необхідність підготовки випускників ЗЗСО до усвідомленого вибору професії й продовження освіти згідно з нею, а з іншого – відсутність належних передумов для реалізації цього завдання, що вказує на низьку якість управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю.

Виявлено недостатній рівень готовності педагогів і керівників закладів освіти до управління профорієнтаційною роботою в ЗЗСО. Певні труднощі викликає в керівників ЗЗСО запитання про те, яким способом у їхніх закладах освіти відстежується неперервність освітнього процесу щодо професійної орієнтації, які державні та громадські установи залучаються до профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю, що значною мірою ускладнює управління цим процесом у ЗЗСО.

З'ясовано, що серед основних перешкод щодо ефективності організації профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю є те, що ЗЗСО не можуть забезпечити багатопрофільність навчання учнів, а запровадження одного-двох профілів не відповідає соціальному замовленню та інтересам учнівської молоді. Причини цього криються в недостатньому рівні роботи управлінської ланки, психологів, педагогів щодо створення в закладі освіти організаційно-педагогічних умов для професійного самовизначення учнів, вибору ними майбутньої професії відповідно до своїх нахилів та здібностей. Вищезазначене підводить також до висновків, що існує потреба зміцнення і розширення зв'язків закладу загальної середньої освіти в освітньому просторі

для розвитку соціального партнерства в навчанні та вихованні учнівської молоді.

Визначені шляхи оптимізації управління профорієнтаційною роботою в закладах загальної середньої освіти, які включають сучасні тенденції ефективного забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді. Розроблені практичні рекомендації сприятимуть удосконаленню змісту, форм і методів профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах загальної середньої освіти.

Переконані у тому, що організаційно-управлінське забезпечення ефективного професійного самовизначення учнівської молоді в ЗЗСО як сукупність умов, що створені управлінською ланкою, педагогами, громадськістю є одним із основних векторів розвитку підвищення результативності професійного вибору учнівської молоді в освітньому просторі.

Таким чином, нами виокремлено такі актуальні аспекти управління профорієнтаційною роботою в ЗЗСО:

- допрофесійна підготовка повинна знаходитися у полі зору найважливіших завдань педагогічних колективів закладів освіти, які мають активно проводити діагностику і відбір учнівської молоді для навчання за спеціальними програмами відповідно до їхнього віку;

- зміцнення і розширення зв'язків закладу загальної середньої освіти для профільного навчання учнівської молоді в освітньому просторі.

Отже, для забезпечення ефективного професійного самовизначення учнівської молоді необхідно вибудовувати освітній процес так, щоб кожна особистість (здобувач освіти) мала змогу реалізовувати свій потенціал ще із професійно орієнтованої профільної середньої освіти, прогножуючи майбутню професійну діяльність.